

Maciej Szczurowski, Tomasz Matuszak, Marcin Hlebionek, Wanda Krystyna Roman

Wykłady gościnne prof. dr. hab.
Benona Miśkiewicza

Piotrkowskie Zeszyty Historyczne 6, 461-463

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Szczurowski, Tomasz Matuszak,

Marcin Hlebionek, Wanda Krystyna Roman

WYKŁADY GOŚCINNE PROF. DR. HAB. BENONA MIŚKIEWICZA

W dniach 12 i 13 maja 2003 roku, na zaproszenie prorektora prof. dr. hab. Jerzego Kukulskiego, dyrekcji Instytutu Historii i pracowników Zakładu Nauk Pomocniczych przebywał w naszym instytucie z wykładami gościnnymi prof. dr. hab. Benon Miśkiewicz.

Jest jednym z najwybitniejszych polskich historyków. Od kilkadziesiąt lat pracuje w Instytucie Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Był m.in. rektorem tej uczelni, a w przeszłości sprawował także urząd ministra nauki i szkolnictwa wyższego. Jak sam pisze, badania naukowe rozwijał w zasadzie w trzech kierunkach: metodyki i metodologii badań historycznych, szkolnictwa wyższego, a nade wszystko historii wojskowej. Profesor Miśkiewicz był wieloletnim przewodniczącym Rady Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego oraz Komisji Historii Wojskowości Komitetu Nauk Historycznych PAN. Przez ogólnopolskie środowisko historyków wojskowości uznawany jest obecnie za najwybitniejszego przedstawiciela tej dziedziny badań historycznych.

Prof. Miśkiewicz jest autorem ponad 500 publikacji, głównie z dziedziny metodologii badań historycznych oraz polskiej historiografii wojskowej. Wydał m.in. następujące książki: *Wstęp do badań historycznych* (kilka wznowień), *Studia nad obroną polskiej granicy zachodniej w okresie wczesnofeudalnym* (1961), *Rozwój stałych punktów oporu w Polsce do połowy XV wieku* (1964), *Program rozwoju nauki historyczno – wojskowej w Polsce* (1976), *Szkice z dziejów wojskowości* (1991), *Wprowadzenie do badań historycznych* (1993), *Z najnowszych polskich dziejów wojskowych* (1994). Jest twórcą i do dzisiaj redaktorem periodyku pt. *Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej*.

Podczas pobytu w uczelni piotrkowskiej w pierwszym rzędzie Profesor wygłosił wykład dla studentów I i II roku studiów historycznych dotyczący roli i znaczenia wstępu do badań historycznych. W sposób interesujący przedstawił dzieje polskich zainteresowań „historyką”, a także jej rolę w kształtowaniu warsztatu historyka. W dalszej części wykładu prof. Miśkiewicz skupił się na zagadnieniach rekonstrukcji procesu historycznego i pułapkami, które czyhają przy tym na badacza. W swym wystąpieniu Profesor poruszył także ważne problemy związane z pojęciem źródła historycznego i jego relacji ze źródłem informacji. W trakcie wykładu, w sposób krótki, ale bardzo treściwy i przystępny, zaprezentował słuchaczom najważniejsze problemy związane z postępowaniem badawczym historyka. Stąd też spotkał się z

dużym zainteresowaniem ze strony studentów, z którymi wykładowca próbował prowadzić dialog, traktując ich jak młodszych kolegów.

Wypada wyrazić ubolewanie, że na tym interesującym wykładzie byli jedynie nieliczni młodszy pracownicy naukowcy naszego Instytutu, którym przydałaby się z pewnością lekcja podstaw warsztatowych historyka, zwłaszcza tak znakomicie podana. Natomiast wręcz obowiązkowa powinna być obecność tych, którzy prowadzą zajęcia ze wstępu do badań historycznych.

Tego samego dnia w godzinach popołudniowych w ramach spotkań piotrkowskiego koła Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. Miśkiewicz wygłosił prelekcję na temat *Wojsko Polskie w XX wieku*. Na spotkanie przybyli nie tylko członkowie PTH, ale również grono nauczycieli akademickich zainteresowanych historią wojskową, studenci przygotowujący prace z historii wojskowej, uczestnicy seminariów doktoranckich i inni zaciekawieni tematyką spotkania.

Na wstępie Profesor przedstawił historię polskich formacji zbrojnych w czasie I wojny światowej, następnie genezę organizowania Wojska Polskiego i jego walki o utrwalanie granic niepodległego państwa w latach 1918-1920. Dalej omówił problem męstwa i bohaterstwa, idei walki żołnierzy polskich w okresie II wojny światowej: we wrześniu 1939 roku, na szlaku bojowym Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i Wojska Polskiego na froncie wschodnim, wreszcie formacji zbrojnych Polskiego Państwa Podziemnego. Dalszą część wykładu profesor Miśkiewicz poświęcił powojennym dziejom Wojska Polskiego, wplatając także swój osobisty wątek związany z wydarzeniami poznańskimi 1956 roku.

Temat został przedstawiony w sposób niekonwencjonalny, nowatorski. To krótkie przypomnienie najważniejszych wydarzeń z dwudziestowiecznej historii polskiego wojska, posłużyło prof. Miśkiewiczowi do postawienia zasadniczego pytania o rolę tego wojska w budowie i umacnianiu państwowości polskiej, w utrwalaniu polskiej tożsamości narodowej. Profesor postawił tezę, że polski wysiłek zbrojny w XX wieku był nieadekwatny do osiągniętych z tego tytułu korzyści. Wprowadzenie wywołało spontaniczną reakcję uczestników spotkania, o czym świadczyła ożywiona dyskusja, w której zabierali głos zarówno pracownicy naukowcy instytutu, jak i studenci.

Następnego dnia miał miejsce wykład z historii historiografii wojskowej, na który szczególnie licznie przybyli studenci III i IV roku oraz część kadry dydaktycznej instytutu.

Na wstępie prof. dr hab. Benon Miśkiewicz podkreślił, że historia historiografii wojskowej zajmuje się dorobkiem naukowym historyków wojen i wojskowości. Źródłem do jej poznania są prace historyków wojskowych lub innych badaczy odtwarzające poczynania związane z organizacją sił zbrojnych, ich uzbrojeniem, wyposażeniem i wyekwipowaniem, przygotowaniem do ewentualnego konfliktu zbrojnego, jego przebiegiem i skutkami. Początków polskiej historiografii wojskowej należy upatrywać w połowie XIX wieku. Wówczas to zaczęły powstawać prace, których podstawowym przedmiotem było odtwarzanie dziejów militarnych, wyodrębnionych z ogólnego nurtu procesu historycznego. Przyczyniło się do tego między innymi wykorzystanie w praktyce doskonalszej, stojącej na wyższym poziomie metodyki badań, zarówno w sensie stosowania metod, jak i metodologii.

Dalej wykładowca w sposób przejrzysty i komunikatywny przedstawił periodyzację rozwoju polskiej historiografii wojskowej, którą ujął w następujących okresach:

- od około połowy XIX wieku do 1880 roku – okres wyodrębniania się polskiej historiografii wojskowej z ogólnego dziejopisarstwa historycznego;
- lata 1880-1918 – ostateczne wykształtowanie się historiografii wojskowej w Polsce;
- lata 1918-1939 – rozwój historiografii wojskowej w niepodległym państwie polskim;
- lata 1939-1945 – badania historyczno – wojskowe w warunkach konspiracji w kraju i na obczyźnie;
- lata 1945-1989 – rozwój historiografii wojskowej w warunkach Polski Ludowej.

W toku wykładu Profesor zwrócił uwagę na fakt, że po 1880 roku studia nad problematyką wojskową w coraz większym zakresie zaczęli prowadzić zawodowi wojskowi. Jako przykład wskazał tu na Konstantego Górskiego. Zaakcentował również ten nurt badań historyczno-wojskowych, w którym znaczącą rolę zaczęła odgrywać praktyka wojskowa. Podkreślił, że w okresie międzywojennym w dużym stopniu wojskowy punkt widzenia dziejów determinowany był działalnością wojskową autorów czy też wręcz ich pracą sztabową, w odniesieniu do zagadnień działań zbrojnych.

Konkludując, prof. Miśkiewicz postawił pytanie: czy historyk wojskowości powinien być bardziej praktykiem wojskowym czy historykiem? Udzielając odpowiedzi na postawione przez siebie pytanie podkreślił, że historyk wojskowości powinien z jednej strony znać „rzemiosło historyczne”, czyli metodykę badań historycznych, z drugiej zaś powinien znać „rzemiosło wojskowe”. Co rozumiemy pod ostatnim pojęciem, jest dla każdego oczywiste.

Również i ten wykład został entuzjastycznie przyjęty przez studentów, którzy docenili klasę wykładowcy, sposób podania tematu, a przede wszystkim wartość merytoryczną wykładu. Burza oklasków, jaką młodzież podziękowała Profesorowi za wykład, była dla niego najwyższą nagrodą i w pełni wynagrodziła trud i wysiłek włożony w przyjazd do Piotrkowa Trybunalskiego.